

ВІДГУК

офіційного опонента

директора Інституту агроекології і природокористування НААН,

доктор економічних наук, професора, академіка НААН

ДРЕБОТ Оксани Іванівни

на дисертацію **ГОРОДНИЧОЇ Анастасії Валеріївни**

на тему: **«Організаційно-економічні засади раціонального використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення»,**

подану на здобуття ступеня доктора філософії

зі спеціальності 051 «Економіка»

галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з напрямками науково-дослідних робіт. Нове століття принесло окрім позитивних надій, суттєві зміни у всі сфери життєдіяльності людства. Водночас формується новий порядок глобалізованого розвитку, виникають нові можливості та загрози. Сьогодні однією з найбільш актуальних теоретико-методологічних проблем економічної науки є формування якісно нової моделі життєзберігаючої економіки в XXI столітті. Сьогодні темпи втрат від екологічних змін на планеті є значно вищими, ніж темпи економічного зростання. Тому виникла потреба в пошуку нових парадигм зниження просторової природомісткості та методологічних підходів до моделювання сталого розвитку світової економіки. Одним із таких напрямів є раціональне використання самосійних лісів на основі розроблення комплексу організаційних заходів ефективного природокористування, яке передбачає децентралізацію управління використанням лісоресурсного потенціалу громади, участь суб'єктів виробництва в управлінні лісовими ресурсами та зміну системи мотивації місцевих жителів. Виходячи з цього вибрана тематика досліджуваної проблеми є надзвичайно актуальною.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість наукових положень підтверджується проведенням авторкою аналізом наукових праць українських та зарубіжних учених, логікою та чіткістю поставлених завдань і залученням великої кількості статистичних й аналітичних матеріалів.

Оцінюючи зміст дисертації, можна стверджувати, що одержані наукові результати є обґрунтованими, а їх наукова новизна є достовірною в світлі представлених у роботі доказів, створених за допомогою загальнонаукових принципів, методів та прийомів здійснення комплексних досліджень. Наукова достовірність основних результатів дослідження не викликає сумнівів, оскільки вони отримані в результаті комплексної дослідно-аналітичної роботи, опрацювання великої кількості наукових праць та базуються на теоретико-методологічних засадах комплексного дослідження законів, явищ і процесів.

Дисертація є завершеною науковою роботою. Сформульовані в роботі наукові положення, висновки та пропозиції належать особисто авторці. Ознайомлення з дисертацією Городничої Анастасії Валеріївни дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані в дисертації, мають достатній рівень обґрунтованості.

Загалом, структура й зміст дисертації свідчать про комплексний характер проведеного дисертанткою дослідження. Робота насичена статистичним та ілюстративним матеріалом, що значно полегшує сприйняття аналітичних досліджень і висновків. Таблиці й рисунки легко сприймаються, не перевантажені умовними позначеннями. Висновки, наведені в дисертації, відображають глибину досліджуваної проблеми, логічно побудовані та мають аналітичне підґрунтя.

Основні положення наукового дослідження можуть використовуватися на державному, обласному та районному рівнях управління самосійними лісами на землях сільськогосподарського використання. Водночас представлені результати дослідження, також можуть використовуватися у процесі розроблення навчальних програм і навчально-методичних посібників, під час оновлення змісту лекційних курсів з навчальної дисципліни «Економіка природокористування».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження пов'язане з науково-дослідними роботами факультету землевпорядкування Національного університету біоресурсів і природокористування України «Соціально-економічні виклики, реалізація

та вдосконалення законодавства України у контексті сталого розвитку», підтема «Соціально-економічні виклики децентралізаційних процесів і земельпорядної реформи для українського села».

Достовірність результатів і новизна дослідження. Достовірність результатів дослідження забезпечується теоретичною й методологічною обґрунтованістю вихідних положень дослідження; застосуванням комплексу методів адекватних об'єкту дослідження, його цілям, завданням і логіці; кількісним і якісним аналізом статистичних даних, репрезентативністю вибірок і статистичною значущістю емпіричних даних.

Вірогідність результатів дослідження, висновків і пропозицій дисертантки не викликає сумніву. Всі вони підтверджені розрахунками з використанням значного масиву інформаційно-аналітичного матеріалу, а також використанням сукупності загальнонаукових методів і прийомів дослідження. Дисертація має логічно побудовану структуру, переконливі теоретичні узагальнення, методологічну спрямованість виконання досліджень.

Достовірність практичних розробок авторки підтверджені відповідними довідками. Виходячи з цього, можна зазначити, що одержані результати досліджень та основні положення дисертації є достовірними.

Найістотніші результати дослідження, що містять наукову новизну, полягають у такому:

вперше обґрунтовано модель організаційно-економічного механізму раціонального використання самосійних лісів на землях сільсько-господарського призначення, який ґрунтується на диференційованому підході до визначення обсягу фінансової підтримки землевласників самосійних лісів що дозволяє враховувати особливості землекористування та створити оптимальні умови для стимулювання лісового господарства, що сприятиме сталому розвитку регіонів та збереженню природних ресурсів;

удосконалено:

– систему фіскальних платежів за використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення в умовах децентралізаційних процесів, яка створює фінансовий стимул для раціонального використання

самосійних лісів з огляду на зменшення податкового навантаження на землекористувача;

– теоретичні аспекти у формуванні системи раціонального використання самосійних лісів та алгоритм застосування супутникових даних для забезпечення всебічної оцінки тенденцій у збільшенні лісистості територій;

– методичні підходи щодо визначення обсягу депонованого вуглецю та емісії кисню самосійними лісами та фінансових надходжень із урахуванням ставок вуглецевого ринку в умовах зміни клімату;

набули подальшого розвитку:

– стратегічні напрями до аналітичної оцінки використання самосійних лісів, які передбачають всебічний аналіз економічних, екологічних та соціальних аспектів їхнього застосування, включаючи оцінку ефективності використання на сільськогосподарських землях, вплив на біорізноманіття;

– методичні підходи до оцінювання економічної ефективності використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення, які передбачають комплексний аналіз фінансових показників, екологічних вигод та соціальних наслідків, що дозволяє забезпечити баланс між сталим лісовим господарством та потребами суспільства.

Практичне значення й впровадження результатів дослідження.

Цінність проведеного дослідження полягає у розробленні конкретних рекомендацій щодо створення системи раціонального використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення, які були використані ДП «Ліси України» для розроблення та впровадження нових технологій управління лісовими ресурсами. Це дозволило підприємству оптимізувати процеси лісокористування та знизити втрати під час обробки деревини. Запропоновані методи та підходи сприяли збереженню екологічної стійкості лісових масивів (довідка про практичне впровадження). Крім того, ряд теоретико-методичних підходів щодо оптимального використання самосійних лісів було впроваджено у ВО «Укрдержліспроект», що сприяло оптимізації використання самосійних лісів на сільськогосподарських землях

та покращенню управління лісовими ресурсами з урахуванням економічних аспектів (довідка про практичне впровадження від 15.12.2023 р. № 01-1287).

Повнота викладення основних результатів в опублікованих працях.

Основні результати дисертаційного дослідження опубліковано у 13 наукових працях, з яких 3 статті у наукових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз даних Web of Science Core Collection та/або Scopus, 6 статей у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 4 тези наукових доповідей.

Основний зміст роботи. Дисертація є науковою працею теоретичного і практичного спрямування, в якій вирішується важливе завдання – обґрунтування теоретичних і методичних засад та розроблення практичних підходів щодо раціонального використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення, відповідно до національних інтересів та вимог ринкової економіки. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації складає 238 сторінок.

У вступі дисертації (с. 19–25) обґрунтовано актуальність теми, визначено мету та завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, сформульовано практичне і теоретичне значення основних положень дисертації, її наукову новизну та апробацію.

В першому розділі дисертації розкрито теоретико-методологічні основи формування системи раціонального використання самосійних лісів (с. 26–89), які ґрунтуються на методологічних основах та принципах теорії порівняльних переваг, концепції економічної ефективності, теорії еластичності попиту та пропозиції, теорії мотивації та теорії інвестування в контексті удосконалення системи фінансово-економічного механізму раціонального використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення.

Науковий інтерес представляє другий розділ дисертації (с. 85–141), де авторкою на підставі аналізу даних розподілу площ самосійних лісів в розрізі областей України, визначається різноманітністю природно-кліматичних та лісорослинних умов у різних регіонах нашої країни.

У Житомирській, Чернігівській та інших областях, де спостерігаються великі площі самосійних лісів, утворилися сприятливі умови для росту дерев і збереження лісових масивів. Це пов'язано з підвищеною вологістю, родючістю ґрунтів та іншими факторами, що сприяють розвитку лісового покриву. Натомість, у Херсонській, Тернопільській та інших областях з меншими площами самосійних лісів, можливо, переважають менш сприятливі умови для лісового рослинництва, такі як більша схильність до посух та інші агрокліматичні фактори. Встановлено, що регіони з більшою площею самосійних лісів, мають вищі показники лісистості, і навпаки, регіони з меншою площею самосійних лісів мають нижчі показники лісистості, і більші показники розораності території (коефіцієнт кореляції при цьому 0,74 %).

У третьому розділі дисертації (с. 142–203) авторкою проведено оцінку економічної ефективності використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення. Запропоновані підходи щодо удосконалення системи фіскальних платежів за використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення в умовах децентралізації влади. Розроблено організаційно-економічний механізм раціонального використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Аналіз дисертації та наукових публікацій не виявив фактів академічного плагіату, чи будь-яких інших порушень принципів академічної доброчесності. Авторкою відповідним чином оформлені посилання на наукову літературу, формули та нормативно-правові акти. Дисертація є самостійно написаною кваліфікаційною науковою працею із науково-обґрунтованими висновками та рекомендаціями, які подані здобувачкою для публічного захисту.

Дискусійні положення та зауваження. Не дивлячись на достатньо високий теоретико-методологічний рівень підготовки дисертації, необхідно звернути увагу на окремі недоліки та дискусійні положення.

1. У першому розділі дисертації дискусійною, на наш погляд, є запропонована авторкою організаційно-інституціональна складова раціонального використання самосійних лісів на землях сільсько-

господарського призначення (підрозділ 1.2). На нашу думку, дане питання потребує доопрацювання та врахування вимог воєнного стану та структурних змін у сфері управління лісовими ресурсами.

2. Окреслені проблеми використання та охорони самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення було б доцільно доповнити конкретними розрахунками та прикладами щодо їх практичного застосування на рівні територіальної громади (підрозділ 2.3).

3. У результаті удосконалення системи фіскальних платежів за використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення в умовах децентралізації влади авторка визначає ефективність запропонованого фінансово-економічного механізму на основі зростання податкових надходжень до бюджетів територіальних громад (підрозділ 3.2), не розраховуючи інших складових.

4. У роботі доцільно було б більше уваги приділити аналізу формування системи раціонального використання самосійних лісів у європейських країнах, досвід який доцільно було б не просто описати, а систематизувати за умовами та можливостями впровадження його в українську практику.

Вказані дискусійні положення та побажання відображають власну наукову позицію офіційного опонента і не знижують загальної позитивної оцінки роботи.

Загальний висновок. Дисертація Городничої Анастасії Валеріївни на тему: «Організаційно-економічні засади раціонального використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення» є завершеною науковою роботою, виконаною самостійно. Наукові положення, висновки і рекомендації характеризуються науковою новизною, теоретичним і практичним значенням, достатньо обґрунтовані. Зміст дисертації відповідає меті і поставленим завданням та повністю розкриває тему, за якою виконувалася робота. За змістом і оформленням дисертація відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 261 від 23 березня 2016 року,

наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її авторка Городнича Анастасія Валеріївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

**Офіційний опонент директор Інституту агроєкології і природо-користування НААН, доктор економічних наук, професор, академік НААН
Оксана ДРЕБОТ**